

C. M. von WEBERI «NÖIDKÜTT» TAAS LAVAL

«Kõikidel teistel rahvustel on oma rahvuslikud kunstivormid palju selgemini välja kujunenud kui sakslastel. Itaallased ja prantslased on kujundanud oma iseloomule vastava ooperivormi. Sakslastele aga seda pole.» kirjutab Carl Maria von Weber oma Dresdeni-perioodi esimestel päevadel. Ohel pool saksa patrioode, vabadusvõitlus Prantsuse okupantide vastu, romantiline kirjandus, rahvalaul; teisel pool võimas itaalia ooper oma soosijatega — sellisel konfliktiderohkel ajastul läheneti üha enam rahvuslikule mõttelaadile, loodusele, sündisid esimesed rahvuslik-romantilised ooperid Saksa maal.

1814. aastal tuli lavale Ernst Theodor Amadeus Hoffmanni ooper «Undine», mis on sisult ja ideelt romantismiajastule tüüpiline. Weberit ühendas Hoffmanniga kiindumus romantilisse muusikasse ja kirjandusse ning nende kahe kunstiharu rahvuslikkus operis liitumise idee. Saksa rahvuslik-romantiliste ooperite seast võiks veel nimetada

Ludwig Spohri oopereid «Faust» ja «Jessonda». Arutlused rahvusliku ooperi olemusest võttis Hoffmann kokku artiklis «Dialog ooperist» (1813), kus ta kirjutab: «Tõeliselt romantilise ooperi suudab kirjutada ainult geniaalse fantaasialennuga poeet, sest ainuüksi tema on võimeline imelist vaimude maailma orgaaniliselt igapäevase eluga liitma. Muusika võib end täielikult kodus tunda üksnes romantismi maailmas, ainult romantilises ooperis.»

Ka 19. sajandi 20-ndatel aastatel valitsesid Saksa ooperiteatrites veel itaallased. Nii näiteks tegutses Viinis Antonio Salieri, Dresdenis aga õukonnadirigent, nimekas itaalia helilooja Francesco Morlacchi. Peale saksa rahvusliku ooperiteatri eluõiguse ja kunstilise taseme eest võitlemise pidas Weber veel oluliseks luua rahvusliku ooperi musternäidis. Selleks kujunes tema ooper «Nõidkütt». Ooperi aluseks on böömi legend küttist, kes loodab võlujadude abiga saada endale parima kütli nime

ja ühtlasi naida oma armastatu Agathe. Legend pärineb August Apeli ja Friedrich Launi «Vaimuderaamatust». Weber ja ooperi libretist, aktiivne kirjandusentusiast Friedrich Kind töötasid algaastliku põhjalikult ümber ning viisid tegevuse ajaliselt kaugemasse minevikku.

18. juunil 1821 esietendus ooper autori juhatusel Berliini uues ooperiteatris Schauspielhaus. Ooperi tegevus toimus 17. sajandi 30-ndail aastail Böömi mägimetsades. Teose ideeks kujunes saksa rahvuslikele ooperitele iseloomulik muinasjutustest pärit headuse ja kurjuse, õigluse ja ebaõigluse konflikt. «Nõidküttis» kui tüüpilises saksa rahvuslik-romantilises ooperis esinevad kõik iseloomulikud tunnused: huvi rahvalegendide ja laulude ning looduse vastu, püüe vabaneda itaalia ja prantsuse ooperi trafaretist, fantastika segunemine reaalsusega (näiteks: II v. 2. pilt — hundi-kuristikustseen; III v. 2. pilt — laskevõistlused).

19. sajandi II pool ja Viini

klassikaline koolkond töi endaga kaasa uue olustikulise žanri singspiel'i ehk laulumängu, millest ka Weber on «Nõidkütti» loomisel lähtunud (eeskujuks olid Mozarti singspiel'i laadis loodud teosed: «Röövimine se-railist», «Teatridirektor», «Võluflööt»). Ilmneb püüe ignoreerida trafaretseld pikki aariaid ja asendada need lihtsamate lauluvormidega. Retsitatiivid on asendunud kõnedialoogidega, tasakaalustatum on lavaline tegevus ja muusika. Suur roll on juhtmotiividel, mille abil on tegelaskonda ja olustikku ilmekalt iseloomustatud.

Kuigi Eestis lavastati «Nõidkütt» esmakordselt «Estonias» 60 aastat tagasi, seovad seda teost meie muusikaajalooja hoopis kaugemad sidemed. «Nõidkütti» etendati Tallinna Linnateatris juba möödunud sajandi 20—30-ndatel aastatel, s. o. varsti pärast teose esietendumist Berliinis 1821. aastal.

«Vanemuise» lavastus 22. no-

vembrist 1957 kujunes märkimisväärseks selle poolest, et esmakordselt astus Tartu publiku ette rida uusi noori lauljaid — Eremiti kehastas Evald Tordik, Agathet Lehte Mark ja Annchenit Valentina Hein, kes oli äsja «Vanemuisesse» tööle asunud; ooperi lavastas Udo Väljaots, dirigeeris Aleksei Dolgušin.

TÄNA ÖHTUL TULEB CARL MARIA VON WEBERI «NÖIDKÜTT» lavale RAT «Estonias». Peaosades: Agathe — Eesti NSV teeneline kunstnik MARE JOGEVA ja HELVI RAAMAT, Max — Eesti NSV teenelised kunstnikud KALJU KARASK ja IVO KUUSK, Annchen — Eesti NSV rahvakunstnik ANU KAAL ja Eesti NSV teeneline kunstnik HELGI SALLO, Kaspar — Eesti NSV rahvakunstnikud TEO MAISTE ja MATI PALM ning ERVIN KÄRVET.

Dirigent PEETER LILJE: «Nõidkütt» on üks esimesi muusikaliteratuuri teoseid, kus juba avamängus esinevad kõik olulisemad juhtmotiivid, mis hiljem korduvad peategelaste üksiknumbrites, stseenides. Mozart'i ooperis «Don Giovanni» on

Noorte koor 21. det. 1980

● Agathe — Helvi Raamat.

Gunnar Vaidla foto

avamäng seotud vaid üksikute teemadega ooperist.
Vahepeal on Weber minu mee-

lest lastud unustusse vajuda, aga tema muusikas on siiski palju rohkem, kui arvatakse.

Weber — see pole mitte ainult «Kutse tantsule». Tegelikult on kogu ta muusika suurepärase.»

Lavastaja BORIS TONISMÄE, kunstnik TONU VIRVE: «Mida öelda valmiva lavastuse kohta? Eesmärgiks oli erinevate vahenditega luua igast numbrist teatraalne kujund, väljendades visuaalset meeleolu, mis tekkis ooperi heliplaate kuulates. Selleks hülgasime Weberi poolt antud aja ja moeajaloo vastavad leheküljed ning riietasime näitlejad Saksamaa eri perioodide kostüümidesse. Koor kujundab olustikulise dekoratsiooni. Omaette dramaturgilise liini moodustab tugevatooniline valgus. «Ehtsate» materjalide kasutamine lavaefektideks peaks korvama ooperliku pompoossuse ning samal ajal rõhutama autoripoolset situatsioonitunnetust; et tuua esile laul ja muusika, on välditud lava kujundamist liigsete atribuutidega.»

Kuidas on see õnnestunud, näete ise esietendusel teatris «Estonia».

Tallinna Riikliku Konservatooriumi muusikateadusüliõpilane
LEELO LUUR